

P. L. B. VOKIETIJOS KRAŠTO VALDYBOS

INFORMACIJOS

Nr. 10 (17)

1953 m. rugsėjo 15 d.

TURINYS

1. PLB Vokietijos Krašto Tarybos posėdis
2. Lietuvių organizacinė veikla
3. Lietuva naujame sovietų penkmečio plane
4. Lietuva ir lietuviai spaudoje
5. Sugrižusieji pasakoja

PLB VOKIETIJOS KRAŠTO TARYBOS POSĖDIS

Neseniai išrinktoji Taryba rugsėjo 3 d. posėdyje, Hannoverėje, priėmė buvusios Valdybos veiklos pranešimą, patvirtino apyskaitas ir sąmatą ir naujai išrinko šiuos bendruomenės organų stovus:

Krašto Valdybą sudaro: Pr. Zundė, E. Simonaitis, A. Venclauskas, E. Žilius ir J. Lukošius.

Garbės Teismą: p.p. Vykintas, Sakalauskas ir Rukša.

Kontrolės Komisiją: p.p. Endrikaitis, Jurkaitis ir V. Sukys.

Pačios Tarybos prezidiumą sudarė: A. Survila, A. Giedraitis ir E. Žilius. Rezoliucijų ir sveikinimų komisiją: p.p. Rukša, J. Lukošius ir Tėvas Bernatonis.

Posėdyje dalyvavo VLIK'o Vykdomosios Tarybos pirmininkas K. Žalkauskas ir narys M. Brakas. Prof. Žalkauskas sveikino susirinkusią Tarybą VLIK'o pirmininko, prel. Krupavičiaus, lietuviškų JAV organizacijų, LOK'o ir prel. Balkūno, Waterbury, verdu. Savo kalboje jis nurodė, kad PLB idėja gimusi Vokietijoje ir jos bendruomenės narių išnešiota po visą pasaulį. "Mūsų uždaviniu turi būti lietuvių išlaikymas, o gyvybės išlaikymas verčia mus visus burtis ir kovoti. Remkime mokyklas, spaudą, bažnyčią ir

bendraukime savitarpyje. Mes nešame didelę atsakomybę prieš būsimąją Lietuvą gyvenančiųjų lietuvių kartą. Būkime broliais ir seserimis" - beigė savo kalbą Prof. K. Žalkauskas.

M. Brakas sveikino IRK vardu, pabrėždamas, jog sulauksime laiko kada IRK vėl galės laisvai veikti.

E. Simonaitis sveikino Dr. Vydūno ir Mažosios Lietuvos Tarybos vardu. MLT pirmininkas savo kalboje nurodė, kad nuo 1945 m. tarp Mažosios ir Didžiosios Lietuvos lietuvių Vokietijoje santykiai nebuvo geriausi. Pačiau tie nesklaidumai vis labiau išnyksta. Tikimasi, kad ir tikibinis skirtumas nebebus kliūtimi, ypač, kad ir Krašto Tarybą yra iėję abiejų konfesijų kunigai.

Kun. Keleris sveikino Evangelikų Bažnytinės Tarybos vardu ir dėkojo Krašto Valdybai už suteiktą paramą.

Raštu ir telegramomis Tarybą sveikino Lietuvos Diplomatinijos Šešas, VLIK'as, Estų Centro Komitetas ir Varelio lietuvių senelių.

Krašto Valdybos veiklos pranešimas ir diskusijos.

Pranešimo santrauka jau paskelbta mūsų "INFORMACIJOSE".

Taryba išreiškė buvusiai Krašto Valdybai padėką už sėkmingą veiklą. VKV metinės veiklos tema pasisakė dar šie Tarybos nariai:

Tėvas Bernatoniš siūlo Krašto Valdybai nesiimti šalpos darbo, o pavesti jį atlikti lietuvių Caritas ir kitoms šalpos organizacijoms. Kovai prieš nutautėjimą reikia labiau organizuoti vasaros stovyklas, numatant kitiems metams 500 stovyklaujančių lietuvių vaikų, o stovykloms praveisti sumobilizuoti 30.000 DM fondą.

Direktorius A. Giedraitis pabrėžia, kad mūsų mokyklose auklėjamas permažas lietuvių vaikų nuošimtis ir siūlo tuo klausimu susirūpinti.

Prof. K. Žalkauskas, reikšdamas pasitenkinimą Krašto Valdybos veikla, priminė reikala vengti paralelizmo ir nurodė, kad Amerikoje esanti susidomėjimą lietuviška knyga. USA lietuvių bendruomenės išsteigimas esąs realus faktorius ir neužilgo galima tikėtis šaukti viso pasaulio lietuvių šeimai.

KV amerikiečių zonos įgaliotinis, p. Vykintas, nurodo VLIK'o ir PLB veiklos susikryždavimą ir reiškinius, kurie rodo, jog PLB kartais atlieka darbus, kuriuos turėtų atlikti VLIK'as. Toliau jis pabrėžė, kad žmonėse, dėl nedarbo ir stovyklų gyvenimo sąlygų, yra kritusi moralė. Jai paveikti, jis kviečia dvasininkus.

PLB ir BALF'o santykiai Vokietijoje.

Tarybos posėdžio diskusijoje tuo klausimu išsiaiškinta, kad Vokietijoje lietuvių sąvoka, be bendruomenės sąvokos, sunku nustatyti. Pati lietuvių bendruomenė yra daug platesnė sąvoka, kaip kokia draugija ar organizacija. PLB stengiamasi suburti visus lietuvius.

Šalpa turėtų būti skiriama visiems susipratusiems lietuviams, ne tik mokantiems solidarumo mokesčių, bet ir nuo jo atleistiesiems, kas iki šiol ir buvo vykdoma. Nedalyvavimas lietuvių bendruomenėje praktiškai paprastai pasireiškia tuo, kad jai nepriklausantieji yra lietuvių tautai priešingo nusistatymo, - ją niekinantieji ir

- 3 -

smeižiantieji. Lietuvių bendruomenei nėra priimtinas principas, kad ir šie žmonės lietuvių sudėtomis aukomis būtų šelpiami lygiai taip, kaip ir susipratę lietuviai.

Visų kalbėtojų nuomonė buvo vieninga. Priimtoje rezoliucijoje aptariamas bendruomenės vaidmuo lietuvių gyvenime ir jos organų neigimo žala. Be to, posėdžio protokole padaromas toks įrašas:

1. Krašto Taryba konstatuoja, kad BALF'o pirmininko, Kan. Dr. Končiaus, išleistas aplinkraštis "Visiems Lietuviams Tremtiniams Vokietijoje" bendruomenei yra žalingas.
2. Taryba paveda naujai išrenkamajai Valdybai dėl minėto aplinkraščio su Kan. Dr. Končium tęsti derybas toliau.
3. Nepavykus susitarti, siūloma motyvuotu raštu kreiptis į BALF'o Valdybą Amerikoje.

Užbaiga.

J. Lukošiuui pasiūlius, reiškiamą padėka buv. Valdybos nariui, dabar esančiam sanatorijoje, p. Mažeikai.

Tėvo Bernatonio siūlymas leisti laikraštį laikomas svarstytinu ir pavedamas, kaip medžiaga būsimiems darbams, naujai išrinktai Valdybai, nors laikoma vertingiau stiprinti jau turimus laikraščius. Svietimui sustiprinti siūloma išleisti lietuvių chrestomatiją, Valdyba prašoma atkreipti didesnę dėmesį į stovyklų lankymą.

Taryba nutarė pasveikinti VLIK'ą ir jo Vykdomąją Tarybą, ALT'ą, Diplomatinijos Sefą, MLE, JAV BALF'ą ir Vyskupų Kolegiją bei pareikšti padėką lietuvių gimnazijos ir vargo mokyklų reikalams aukojusiems ir Estų Centro Komitetui už sveikinimus.

LIETUVIŲ ORGANIZACINĖ VEIKLA

SVEIKINIMAI LIETUVIAMS VOKIETIJOJE

Rugsėjo 8 d. Tautos šventės proga Krašto Valdyba gavo iš UNO Augštojo Komisarų atstovo Vokietijoje tokią sveikinimo telegramą:

Prašau perduoti šios Jūsų tautinės šventės proga visiems lietuviams čia Vokietijoje mano geriausius linkėjimus, kad laimė ir laisvė būtų jų ateities dalis.

Charles Pearman-Wilson.

PASITARIMAI SU VLIK'O ATSTOVAIS

VLIK'o Vykdomosios Tarybos nariui, Užsienio Tarybos Valdytojui, Dr. P. Karveliui, pageidaujant, šio mėn. 10 d. Kólne įvyko jo ir Krašto Valdybos pirmininko, Pr. Zundės, pasitarimas dėl ateities darbų suderinimo.

Pasitarime dėl visos eilės klausimų pasiekta vieningos nuomonės ir susitarta spalio mėn. galė sukviesti praplėstą kelių VLIK'ui Vokietijos Krašto Valdybos atstovų pasitarimą, kuriame būtų nustatytos gairės santykiams su vokiečiais ir kitomis tautybėmis bei aptarti kiti abiem lietuviškoms institucijoms rūpimi klausimai.

Pasitarime buvo konstatuotas abiejų šalių pageidavimas įsteigti bendrą informacijos skyrių, kad jis tinkamiau galėtų patarnauti lietuvių bendruomenei ir apšviesti lietuvių reikalui.

Kadangi abi Vokietijoje esančios lietuviškos įstaigos - VLIK'as ir Krašto Valdyba - savo buveines turi geografiniai nepatogiose vietose, tai sutariama, kad abiem institucijoms bus ieškoma nauja buveinė arti Vokietijos politinio centro - Bonnos. Nėradus arti Bonnos mūsų kuklioms lėšoms tinkamą patalpų, vis dėlto bus ieškoma būdų įsikurti galimai tinkamoje vietoje, principu, kad abi lietuviškos institucijos kurtųsi drauge, tuo sutaupant lėšas ir palengvinant ateities bendradarbiavimą.

Ta prasme buvo tartasi ir su VI pirmininku, Prof.K. Žalkausku, jam lankant Krašto Valdybą Hannoverėje.

SCHLESWIG-HOLSTEINO PATARIAMOJI TARYBA

Patariamąsios Tarybos posėdyje rugpiūčio 29 d. lietuvius atstovavo KV narys E. Žilius. Schleswig-Holsteine užsieniečių yra apie 6.000. Dirbantieji sudaro 21 %, tačiau jų darbdaviai daugiausia yra aliantai. Vokiečių ūkyje dirbančiųjų skaičius nesiekia nė 100. Virš 66 % tremtinių gyvena iš Arbeitsamt'o pašalpų. Karitatyvinių organizacijų jiems teikiama parama yra nepakankama.

Ministerijos statybos skyriaus referentas paskelbė, kad 1953 m. pradžioje arti Hemburgo bus statoma tremtiniams 40-60 butų sodyba, kur tremtiniai bus įkurdinti tautinėmis grupėmis, kad jie galėtų geriau tvarkyti savo gyvenimą pagal savo tautinius papročius.

Posėdyje dalyvavo UNO pabėgėlių reikalams komisaras, Mr. Pearman Wilson, kuris savo kalboje pabrėžė, kad pabėgėliams nebėsa jokių vilčių išemigruoti į užjūrį ir todėl jie turėtų įsijungti į vokiečių ūkį. Jis pripažino, kad IRO įkurdinimo programa buvusi vykdoma būtiniaisiais sumetimais ir joje nerado atgarsio nei krikščioniškumui, nei žmoniškumui.

PASKIRTAS TAUTINIO ARCHYVO ATSTOVAS

Lietuvių Tautiniam Archyvui JAV prašant, Vokietijos Krašto Valdyba paskyrė archyvo įgaliotiniu Krašto Valdybos nari, A. Vencleuską.

RUGSĖJO 8 D. MINĖJIMAI

Lietuvių kuopa Bad Kreuznache rugsėjo 8 d. Tautos šventę iškilmingai paminėjo. Šventės programa buvo paskelbta vokiečių spaudoje. Vietos publika buvo pakviesta aplankyti kuopos parodą, o vakare - iškilmes bei pobūvį, kuriame grojo lenkų kuopų reprezentacinis karinis orkestras. Paradoje dalyvavo ne tik orkestras, bet ir kelios lenkų

gerbės kuopos, tam tikslui atkomandiruotos į lietuvių kuopos būstinę.

Haneu iškilmingą minėjimą pravedė rugsėjo 7 d. Apylinkės pirmininkas A. Survila, su Dr. Demijonaičio turininga paskaita, ponių Demijonaitienės ir Survilienės paruoštu deklamacijų ir dainų montažu, kuri atliko septynios mergaitės, bei E. Petraičio akordeonu ir keturių berniukų balsais atliktomis liudies dainomis. Minėjime dalyvavo rekordinis lietuvių skaičius iš Haneu ir plačios apylinkės - Frankfurto, Bischoffsheimo, Aschaffenburgo ir kt.

Tą dieną įvyko ir jauno lietuvių kunigo J. Lukošiuo, baigusio mokslus Belgijoje, primicijos. Didžiulė vokiečių naujai atstatyta bažnyčia buvo pilna lietuvių ir vokiečių. Pamokslą lietuviškai pasakė tėvas A. Bernatonis. Evangelikams tą dieną pamaldas laikė kun. Šimukėnas.

Hamburge visi lietuviai šiais metais Tautos šventę norėjo drauge ir iškilmingiau paminėti. Prie minėjimo surengimo darbo energingai prisidėjo Apylinkės pirmininkas Vl. Seikus ir bendruomenės nariai: J. Valaitis, J. Czerkus, E. ir A. Okmanai, Z. Duseika, M. Krisuzienė, M. Stelmokas, P. Stoncelis ir Lingiai. Siam darbu nebuvu abejingi ir kiti lietuviai.

Vokiečių katalikų bažnyčioje lietuviškas pamaldas atleikė ir pamokslą pasakė kun. V. Šarka. Vakare įvyko iškilmingas posėdis, vadovaujant Vl. Seikui. Paskaitą skaitė A. Maziliauskas, o dvinukai Jankevičiai ir gimnazistė Vida Berentaitė gražiai padeklamavo. Graudinančiai gražia deklamacija "Toli, toli nuo Lietuvos..." 74 metų senutė Elena Okmanienė ne vienam lietuviui išspaudė ašarą. Minėjimas baigtas Tautos Himnu.

Vėliau pobūvyje nuotaiką ypač kėlė studentai broliai Antanas ir Balys Petkauskai. Balys, amerikiečių kariuomenės narys, specialiai atvyko praleisti šią šventę pas savuosius. Gražiai veikė J. Valaičio suorganizuota loterija ir Z. Duseikos ir M. Kriauzienės bufetai. Pobūvyje buvo svečių iš Pinnebergo, Spakenbergo ir kitur. Gerai čia jautėsi ir svečiai latviai, estai, jugoslavai, vokiečiai ir kiti.

Pinneberge minėjimas sutraukė visus mūsų sveikuosius tautiečius į bažnyčią, o vėliau į salę. Pamaldas katalikams atleikė kun. V. Šarka, o evangelikams - kun. Jurkat. Iškilmingąją dalį atidarė inž. Funkas. Susirgusį paskaitininką pavedavo kun. V. Šarka. Žaviai padeklamavo eilėraščius E. Šveikauskaitė. Minėjimą baigiant, šiais metais Tautos Himnas nuskembėjo silpniau, negu bet kada, nes lietuvių beliko vos 15. Visdėlto, ponių Banevičienės, Maziliauskienės ir studentų P. Jurkaus, r. A. ir B. Petkauskų nuopelnu lietuvių dainos, besiskirstant, gražiai nuskembėjo.

LIEUVIAI VOKIEČIŲ ŪKYJE

Rugpiūčio mėn. pradžioje iš Göttingeno išsikėlė ilgametis PLB Göttingeno seniūnas, dr. E. Seika. Jis pakviestas bendradarbiu Valstybiniam Tyrimo ir Patariamojo Instituto Augstųjų Žemės Ūkiui, Donaueschingene - Staatl. Forschungs-u. Berätungs-Institut für Höhenlandwirtschaft, (17b) Donaueschingen, Max-Engonstrasse 16.

Krašto Valdyba palaiko nuoširdžius santykius su kun. V. Kurnatausku, kuris jau praėjusią vasarą perėmė vieną vokiečių evangelikų parapiją Augšt. Hessene. Kun. Kurnatauskas yra vienas pirmųjų aukotojų akcijai prieš genocidą, praukojęs už pasiūstus ženklelius 20,- DM.

LIETUVAI NAUJAME SOVIETŲ PENKMEČIO PLANE

XIX PARTIJOS KONGRESO GAIRĖS PENKTOJO SSSR
RAIDOS PENKMEČIO PLANUI 1951 - 1953 METAMS

VKP(b) CK projektas.

Trečias kongreso dienotvarkės punktas.

Atskiruose plano straipsniuose minima ir Lietuvos TSR. Šias, Lietuvą liečiančias, vietas paduodame mūsų vertime:

I. Pramonės srityje.

6. **E l e k t r i f i k a c i j o s** šakoje rūpintis greitu jėgainių kapaciteto pakėlimu...
Ryšium su tolimesnės industrializacijos uždaviniais, Lietuvos TSR elektros energijos gamybą padidinti dvigubai arba iki p trečio karto... Vandens jėgainės ties Kauna statybos darbus suintensyvinoti.
10. Numatyti greitą **m a š i n ų s t a t y b o s** raidą...
Lietuvos TSR užtikrinti tolimesnės laivų statybos, turbinų ir įrankių mašinų statybos raidą.
11. Užtikrinti **m a s i n i o v a r t o j i m o g a m i n i ų** produkcijos kilimą...
Lietuvos TSR žvejyba penkmečio plano bėgyje pakelti 3,9 kartų.

II. Žemės ūkio srityje.

4. Rūpintis, kad augštos produkcijos gyvulių auginimas, ypač karvių ir kiaulių, Lietuvos, Latvijos ir Estijos TSR būtų toliau plečiamas. Ne juodžemio zonos kolūkiuose karvių pieno našumą pakelti iki 1.800 - 2.000 kg.
7. ... Lietuvos TSR praveisti **balų nusausinimo darbus.**
9. Lietuvos, Latvijos ir Estijos TSR praplėsti mašinų ir traktorių stočių tinklą bei jas pakankamai aprūpinti traktoriais ir žemės ūkio mašinomis.

III. Prekių apyvartos, susisiekimo ir žinių teikimo srityje.

- 3 b) Praveisti Lietuvos, Latvijos ir Estijos TSR reikalingus geležinkelių rekonstrukcijos darbus.
4. Pagerinti Nemuno ir Dauguvos upynų vandens kelių **l i v i n i n k y s t ė** ir išplėsti keleivių bei krovinių gabenimą. Kaune pastatyti tiltą per Nemuną, o Rygoje per Dauguvą.
5. Užtikrinti tolimesnę jūrų transporto raidą Lietuvos, Latvijos ir Estijos TSR ir atlikti Kleipėdos ir Rygos uostų praplėtimo darbus.

IV. Medžiaginio gerbūvio, sveikatos ir tautos kultūrinimo lygio pakėlimo srityje.

2. Lietuvos TSR ligoninių lovų skaičių pakelti 40 %.
5. Lietuvos TSR pedagoginiuose institutuose mokslievių skaičių pakelti 2,3 kartų, Latvijos TSR 90 %, o Estijos TSR 60%.

LIETUVA IR LIETUVIAI SPAUDOJE

"MIŠKO BROLIAI"

"Osnabrücker Tageblatt" rugsėjo 6 d. dėdė Berlyno korespondento straipsnį apie Lietuvos partizanus. Naujausiomis žiniomis, buvusieji Lietuvos laisvės kovotojų partizaniniai junginiai, padidėjus specialių rusų dalinių spaudimui, subyrėjo į smalkesnes grupes, be savi tarpio ryšio. Bet lietuvių partizanai vistiek priverčia rusus Taurų miškų srityje laikyti didesnius raudonosios armijos vienetus.

Vienos rytprūsės, rusų deportuotos kolchozų darbams į Lietuvą, Panevėžio apylinkėn, pasakojimai patvirtina lietuvių partizanų buvimą.

"Aš pati", - ji pasakoja, "susidurdavau su partizanais tik dirbdama tolimesniuose ūkiuose. Vieną naktį išgirdau beldžiantis į duris. Šeimininkui atidarius, įėjo keli ginkluoti vyrai, kurie, nepadėję ginklų, sėdo prie jau paruošto stalo ir valgė su didžiausiu apetitu. Aš gulėjau su kitomis lietuvaiteimis viename to kambario kampe. Partizanai į mus nė žodžio nepratarė ir ketvirtą valandą ryto išėjo.

Kitame ūkyje šeimininkas mergaites iš deportuotųjų stovyklos išpėjo, kad nenusigastų, jei kieme išgirstų naktį judėjimą. Kartą aš miegojau daržinėje. Staiga atsidarė durys ir įėjo vyras. Tai buvo ūkininko sūnus, jau trejus metus gyvenęs su partizanais miške. Jis taip pat su manim nekalbėjo ir iš ryto dingo taip tyliai, kaip atėjo. Ūkininkas prašė mane apie įvyki stovykloje nepasakoti. Kitame ūkyje buvo milicijos suimtas ūkininkas, nes jis būk tai šelpęs partizanų grupę maistu. Ir aš buvau tardoma, bet tegalėjau pasakyti, kad nieko nepastebėjau.

Nors gyventojai labai nukenčia dėl partizanų, aš niekuomet negirdėjau apie juos pikto žodelio. Beveik visi kalba apie "Miško brolius" su tam tikra pagarba ir meile ir pasakoja apie didelius partizanų mūšius su raudonąja armija 1947 ir 1948 m."

"EISENHOWERIS RUGŠIASI KARO ŽYGIUI"

Taip rašo bolševikų "PRAVDA" rugpiučio 29 d. vedamajame apie generolo pareikštą sovietų pavergtoms tautoms solidarumą. Leikraštis aiškina:

"Jis davė suprasti, kad Jungtinės Valstybės turėtų atgauti Amerikos galion žymią Europos dalį. Eisenhoweris išskaičiavo kraštus, kuriuos jis norėtų užkariauti: visų pirma, jis norėtų išskirti iš Sovietų Sąjungos Lietuvą, Estiją ir Latviją ir pavesti jas kapitalistų ir dvarininkų valiai. Toliau, jis norėtų užkariauti Lenkiją, Čekoslovakiją, Vengriją, Bulgariją, Rumuniją ir Albaniją. Trečia, jis norėtų paimti savo kontrolėn rytinės Vokietijos ir Austrijos dalis.

Išskaičiavusi dar Eisenhowerio norimas pavergti Azijos šalis, "PRAVDA" baigia:

"Jis galvoja, kad Jungtinės Valstybės visas šias šalis galėtų pavergti, jei nebūtų Sovietų Sąjungos. Todėl - karas sovietų tautai. Tokios išvados jė pagyros plepalų."

"PRAEŠ POLITBIURĄ AR PRIEŠ RUSIJĄ?"

Tą pačią dieną, kaip ir bolševikų "Pravda", rugpjūčio 29 d., ir dėl tos pačios Eisenhowerio kalbos, jaudinasi rusų emigrantų laikraštis Paryžiuje, "Russkaja Mysl":

"Mes suprantame Eisenhowerio simpatijas pavergtoms tautoms, bet turime priminti, kad komunizmo užuomazgoje, kai dalis rusų tautos su ginklu rankoje norėjo pastoti kelią kruvinajai bangai, kelios tų tautų ne tik nepadėjo rusų didvyriams bet net stengėsi jiems trukdyti, nes svajėjo apie Rusijos padalinimą, jai kritus.

Šitos tautos užtarnauja mūsų simpatijų, nežiūrint jų buvusio lengvabūdiškumo ir nuodėmių. Bet ar neturėtų pavergtųjų tautų sąrašą pirmoje vietoje stovėti rusų tauta?

Generolas Eisenhoweris jos savo kalboje neprisiminė. Bet mes klystame: prisiminė, bet tik ten, kad pareikštų jai baisių grasinimų, jei pažeistų taiką." (RIA)

OLGOS ČECHOVOS PRISIMINIMAI

"Neue Illustrierte" dėd. Olgos Čechovos prisiminimus. Kėlne išėinas iliustruotas laikraštis 36 numeryje pradeda prisiminimus labai nemaloniais jos gastrolių Kauno Valstybės Teatre veizdais:

"Girti scenos darbininkai"

"Yra scenų, kuriose viešpatauja neišivaizduotinos sūlygos ir kurios artistui be pakankamo jumoro gyvenimą padarytų kančia. Tokia scena buvo Valstybės Teatre Kaune (Lietuvoje), kuri vienos gastrolių metu man užkrovė gerokai problemų. Viena todėl, kad ten buvo pasakiškai nešvaru - mano čemodane jau po aštuonių dienų išiveisė visokių gyvulėlių - paskui todėl, kad per kiekvieną vaidinimą įvykdavo kas nors netikėto. Scenos darbininkai būdavo visada girti. Kvietimai į svečius sekė vienas po kito, o svečiuose aš turėdavau gerti milžiniškus vodkos kiekius, kad neiždus šeimininkų.

Vodkos problemą pasisekė gana lengvai išspręsti. Aš pirkdavau kempines, išidėdavau jas į rankanuką ir supildavau alkoholi, kuri kartas nuo karto nuošaliuje vietoje iš kempinių išspausdavau. Su tokiu pasisekimu, kad greit buvo sakoma: "Čechova nugeria visus vyrus po stalų".

Sunkiau buvo apsidirbti su giratais darbininkais. Paties vaidinimo metu jie išėidavo į smuklę. Kartą, po pertraukos, mano dukterė turėjo pakelti uždangą, nes nebuvo nė vieno darbininko. Kai jie neužilgo su bloga sąžine grįžo, tai girti nuleido uždangą. Galima sau išivaizduoti, kaip aš jaučiausi scenoje".

Tokiu pat būdu Čechova pasakoja ir toliau, o dar daugiau blogumams pabrėžti pasakoja, kad ir Leo Slezakas, prisimindamas savo gastroles Kaune, susijaudinęs kalbėjęs apie šios scenos neapsikomas sąlygas. "Aš gi taip stengiausi ir buvau toks gražus Lohengrinas", - neva jis pasakodavęs. "Beveik toks gražus, kaip Petrapilyje, kur dieji kunigrikščiai ir ... net didžiosios kunigrikštienės gulėdavo

prie mano kojų".

Būtų pageidaujama, kad mūsų scenos darbuotojai, prisimena šių dviejų artistų gastroles Kaune, pasisakytų dėl čia paduotų prisiminimų.

SUGRĮŽUSIEJI PASAKOJA

PARTIZANŲ PRIGLAUSTAS

Partizanai žiema.

Pavasari, vasarą ir iki vėlyvo rudens partizanai gyvena miške palapinių stovykloje, nuolat keičiant stovyklos vietą. Kiekviena grupė turi tam tikrą teritoriją, kurioje jie juda. Žiemą gi yra didelis vargas. Jie slapstosi slėptuvėse, vadinamuose "bunkeriuose", dažniausiai kur prie kaimų, po šieno kūgiu ar kluone, kartais po 5 ar 6 vyrus vienoje skylėje. Tų slėptuvių įrengimas labai provizorinis, jose būna šalta ir drėgna. Be to, nuolatinis pavojus būti milicijos pastebėtiems įvykus susidūrimui, tekdavo gintis. Daug kartų teko dalyvauti smulkiuose susišaudymuose su milicija.

Žiema gyvenimas buvo tikrai šuniškas. Labai apsunkindavo taip pat pėsakai sniege. Kūrais reikėdavo ilgą laiką tūnoti slėptuvėje. Maisto trūkimo nebuvo jaučiama. Jo atsargas laikydavo tam tikrose slėptuvėse (lašinius, duoną). Kiekviename kaime partizanai turėjo savo patikimų žmonių ir žvalgų, kurie tuoj pranešdavo, jei pasirodydavo rusai ar koks kitas pavojus. Partizanai, pasakotojo žodžiais, esą "freiheitsliebende Litauer", kurie sakydavo: "Mes buvome laisvi ir norime laisvi būti".

Naktis - partizanų diena.

Žygiai dažniausiai atliekami naktimis. Dienos metu valomi ginklai, būrio vadas dėsto ginklų mokslą, taktiką ir t.t. Vakare prie laužo dainuojama arba, prieš žygi, miegama. Vakerais kalbamos maldos ir giedama vakarinė giesmė. Pasakotojo nuomone, nuotaika labai religinga, viskas "katholisch aufgezoogen".

Įvykus kovai, partizanai kovoja iki paskutinio, patys nenusišauna, bet kovoja. Į nelaisvę nepasiduoda, nes paintuosius nelaisvėn rusai kenkina ir išgana žinių. Žuvusius partizanus rusai išrengtus padeda miestelio turgeus aikštėje ir palieka juos kelias dienas gulėti, kad praeidami žmonės juos atpažintų ir tokiu būdu galima būtų juos identifikuoti, o paskui jų gimines persekioti. 1949 m. pasakotojas pats metęs Kaltinėnuose aikštėje 3 partizanų lavonus. Milicijos palaidotus partizanus jų draugai iškasa ir jų palaikus išvagia. Yra partizanų kapų su užmaskuotais ženklais.

Kovoje.

1946 m. rugsėjo mėn. sugrįžusiajam teko dalyvauti didesniame susidūrimo su rusais. Viena grupė partizanų buvo išsiųsta į kaimą daryti rekvizicijų ir turėjo apie 4-5 val. ryto grįžti, bet negrįžo. Ir 6-7 val. jie nepasirodė. Tada buvo išsiųsti 4 žvalgai, kurie pranešė, kad ta grupė pamiškėje esanti pasirengusi kovai ir sekanti kaimą, jau apsuptą MVD.

- 10 -

Kovose prieš partizanus žymesni valdmeni turi NKVD, tuo tarpu sribukai yra tik pagalbininkai smulkesnėse operacijose, - daugumoje komjaunuoliai, vaikėzai, pusiau civiliai.

Apie pietus pasigirdo šūviai. Stovykloje buvo paskelbtas aliermas ir tuoj pasiruošta judėti toliau. Šūviai artėjo, nes anoji grupė jau kovojo. Po kurio laiko ji atsitraukė ir grįžo į stovyklą su praradimu, kad rusai pasitraukę. Bet tai buvo tik taktinis pasitraukimas. Rusai, atvykę su keliasdešimt sunkvežimių, apie 30 vyrų kiekviename, apsupo visą tą miško dalį, kurioje buvo jų stovykla. Tokiu būdu jie pateko į katilą. Teko labai sunkiai kovoti. Visdėto partizanų tebuvo tik 3 žuvę ir keli sužeisti. Jiems pavyko epsūpimo žiedą pralaužti su maždaug 3-4 turėtais kulkosvydžiais.

Atsitraukiant, rusai jiems visą laiką lipo ant kulnų ir taip reikėjo kelias valandas bėgti. Jis turėjo labai sunkią kuprinę, kurią turėjo numesti. Jie išsisklaidė į mažas grupes. Su viena grupe, apie 10 žmonių, ir jis atvyko į vietą, kurioje iš anksto buvo numatyta susirinkti. Miškai buvo tam tikslui paskirstyti ir pažymėti raidėmis A, B, C ir t.t. Apie 10-11 val. vakare jau buvo viskas ramu. Bendrai, sako, rusai kovose turėdavo 2 ar 3 kartus daugiau nuostolių, kaip partizanai, nes partizanai buvo kovingesni, turėjo didesnę patyrimą ir kovojo ryžtingai.

Bandymas prasimusti į Vokietiją.

Kadangi gyvenimas pas partizanus buvo sunkus, tai jis iš jų pabėgo, su tikslu pasiekti Vokietiją. Atkeliavęs Tilžėn, jis sunakino visus savo dokumentus. Su vienu draugu pasiekė Karaliaučių ir mėgino toliau peržengti sieną į Lenkiją. Ejo naktį, bet, susidūrę su gausiais sargybomis, išsitikino, kad tai yra beviltiška ir grįžo į Karaliaučių. Čia jo draugas miręs ir palikęs jam savo dokumentus, kuriais jis naudojėsis iki grįžimo Vokietijon.

Jo planas dabar buvo per Lietuvą ir Vilnius kraštą pasiekti Lenkiją ir iš ten Vokietiją. Bet jau Raseiniuose milicija jį pagavo ir laikė 6 savaites Raseinių kalėjime. Jis buvo ištiriamas partizanavimu ir tardomas. Su juo buvo blogai elgiama, bet tiesioginio kankinimo nebuvo. Jis atrodęs tada labai blogai. Jau partizanų būdamas, susirgęs skilvio liga, dabar buvęs aptekęs utelėmis ir sudaręs apgailėtiną vaizdą. Jis dėjosi ligoniu ir pamišėliu ir sakėsi pabėgęs iš Rytprūsių nuo bado. Rusai jį galų gale paleido.

Nuo 1948 iki 1951 m. jis laikėsi Kaltinėnų valsčiuje, Rietavo apskrityje.

***

Turėk širdį geležinę,
Kad iškestum tuos vargus.
Mylėk Lietuvą Tėvyne,
Ji dar kartą laisva bus.

***

Iš sugrižusių vokiečių, Ernos ir Erikos, užrašų.

D a i n o s

Žygiavo drąsiai į kelionę,
Į kitą kraštą, į namus.
Gal ten geriau priglaus juos žmones,
Ir ten likimas bus ramus.

Priėjo kaimą, kur vadinas
Vareikio kaimo vienkiemiai,
Ir jie tikėjo, kad juos priešai
Užpulti jų čia neateis.

Iš rytų saulė patekėjus
Švelnučiais savo spinduliais
Lyg sakė šiam pasauliui,
Kaip viskas einasi gerai.

Nespėjo linksmintis ir džiaugtis,
Nes priešai buvo jau arti.
Kad jie nespėtų išibrauti,
Ginklus pasiėmė visi.

Paleido rusai į juos šūvi,
O jie atsakė su trenksmu.
Visi kovojo tartum vienas,
Drąsa senovės milžinų.

Štai krito Petras Baravykas,
Lekūnas Saugis ir kiti.
Jie mirdami drąsiai kartoję:
Lietuva, mirštam už Tėve.

Sužeistas Saugis nedejavo,
Priglaudė ginklą prie galvos:
Paimkit mano visus ginklus
Ir eikite pasveikinti mamos.

Visus išskleidė po arimus
Plėšikų, žulikų šimtai.
Erškėtis prie kelio krito,
Septintas klupo mirtinai.

1950.VIII.9 d.

+++

Vai pasimelsk, miela mama,
Už mano laimę ir mane.
Sunki sūnaus dalis benamio,
Ir vargstu, vargstu aš miška.

Fuos poterėlius, kuriuos išmokei,
Niekad nesukalbu ramiai,
Nes raudonų plėšikų gauja
Mus gauda tyliai, atkakliai.

+++

Tyliai gėsta paraudus saulė;
Aš pro gimtąjį sodžių einu,
Gal būt viską pamiršęs pasauly,
Bet Tėvęs pamiršt negaliu.

Liūdna grįžus į gimtąjį sodžių,
Matos krūvos tikrai pelenu,
Liūdnas vaizdas širdies nepaguodžia,
Daugel ašaru krenta gailių.

Musimines ir klevas senelis,
Daug jis matė sunkių valandų,
Matė vežant į Sibirą žmones,
Matė sodžius, pilnus gaisrų.

Tik Nevėžis šnara ir teka,
Glosto galvas pilkų akmenų,
Daugel matė kovų jis už laisvę
Ir ne kartą pasruvo krauju.

+++

Sudie, jis pasako mergaitei,
Išeina pro kiemo vartus;
Žiauriosios mirties gi šešėlis
Lydėjo jo žingsnius tylus.

Straga pasigirdo jau šūvis,
Jis krito ant žemės šaltos.
Sudie, tu graži liejuvaita,
Aš žūstu už laisvę tautos.